

СОЦІОЛІНГВІСТИКА І ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ

Александрова О.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Корольова Т.

– доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

УДК 811.161.1+81'276

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ТА УКРАЇНОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МОЛОДІ

Робота присвячена вивченню типологічно спільних та конкретно-мовних характеристик молодіжного мовлення на матеріалі аналізу квазіспонтанних текстів діалогічного характеру, відібраних з українських та американських художніх фільмів. Результати проведеного аналізу свідчать, що лінгвістичні ознаки комунікації у молодіжному дискурсі української та англійської мов мають релевантні спільні та конкретно-мовні засоби актуалізації змісту на рівні лексичних, граматичних та просодичних характеристик.

Ключові слова: лінгвістичні ознаки, конкретно-мовні характеристики, релевантні риси, спільні засоби актуалізації змісту, молодіжний дискурс.

Александрова О.

– кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков гуманитарных факультетов Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

Королева Т.

– доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой перевода, теоретической и прикладной лингвистики Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ И УКРАИНОЯЗЫЧНОЙ КОМУНИКАЦИИ МОЛОДЕЖИ

Работа посвящена изучению типологически схожих и конкретно-языковых характеристик молодежной речи на материале анализа квазиспонтанных текстов диалогического характера, выбранных из украинских и американских художественных фильмов. Результаты проведенного анализа свидетельствуют о том, что лингвистические особенности коммуникации в молодежном дискурсе украинского и английского языков имеют релевантные схожие и конкретно-языковые способы актуализации содержания на уровне лексических, грамматических и просодических характеристик.

Ключевые слова: лингвистические особенности, конкретно-языковые характеристики, релевантные черты, совместные способы актуализации содержания, молодежный дискурс.

Aleksandrova O.

– Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor,
Department of Foreign Languages for the Faculties of Arts, Odessa
I. I. Mechnikov National University

Korolyova T.

– Doctor of Science (Linguistics), Professor, Head of the
Department of Translation, Theoretical and Applied Linguistics, South
Ukrainian National K. D. Ushynskiy Teachers' Training University

LINGUISTIC PECULIARITIES OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH YOUTH COMMUNICATION

The article is devoted to the research of typologically common and specific features of the Ukrainian and English youth speech. The study conducted on the material of quasi-spontaneous dialogues selected from Ukrainian and American feature films. The systematic analysis demonstrated that the linguistic peculiarities of the communication in Ukrainian and English youth discourse possess relevant common and specific ways of actualization of its lexical, grammatical and prosodic characteristics.

Key words: linguistic peculiarities, common and specific features, relevant features, youth discourse

Постановка проблеми. Однією з відмінних рис сучасної мовознавчої науки є послідовне переміщення уваги лінгвістів з вивчення мови як системи на вивчення її реального функціонування в різних комунікативних сферах і ситуаціях спілкування, звернення до аспектів озвученого мовлення.

Соціальна варіативність мовлення, виявлення закономірностей розвитку соціолінгвістичних підсистем мови, комунікативно-прагматична зумовленість мовлення, що детермінує мовленнєву поведінку членів певного лінгвосоціуму, перебувають у ракурсі постійних лінгвістичних пошуків.

Метою пропонованої статті є вивчення типологічно спільних та конкретно-мовних характеристик молодіжного мовлення на матеріалі аналізу квазіспонтанних текстів діалогічного характеру, відібраних з українських та американських художніх фільмів.

Актуальність статті визначається загальною орієнтованістю сучасної лінгвістики на вивчення мови в тісному зв'язку з індивідом, його мисленням і світоглядом. У цьому контексті саме молодіжне спілкування визнається благодатним ґрунтом для лінгвістичних досліджень. Крім того актуальність дослідження визначається необхідністю проведення комплексного дослідження молодіжного спілкування як системи взаємодіючих елементів усіх мовних рівнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодіжне спілкування є складним утворенням, що сформувалася на базі побутового дискурсу як різновиду персонального (особисто-орієнтованого) дискурсу, в якому мовець виступає як особистість в усьому різноманітті свого внутрішнього світу [3]. Внаслідок цього молодіжної комунікації притаманні характерні риси того типу дискурсу на базі якого він був сформован, а саме: активна роль адресата, сильна ситуативна залежність спілкування, спонтанний характер вираження; стереотипність мовленнєвих актів; переважаюча побутова тематика; діалогічна форма спілкування, особлива емоційність [5; 2].

Відзначимо, що незважаючи на наявність у молодіжному мовленні спільних рис з базовою формою побутового дискурсу, було виявлено певні специфічні ознаки, які дозволяють стверджувати, що молодіжне мовлення є окремим різновидом побутового дискурсу з мовленнєвими особливостями, які визначаються як умовами перебігу спілкування (усний характер мовленнєвого продукування), так і соціальними параметрами його носіїв:

- наявність власної «картини світу» – тобто сукупності уявлень і всієї суми знань представників молодіжної субкультури та молодіжного соціуму про навколишню дійсність, на основі яких формується цілісний образ соціального світу та власного місця в життєвому просторі [1;6];

- неформальний характер інтеракції, що передбачає велику свободу спілкування, засновану на солідарних відносинах рівних і своїх, і не скуту межами офіційності;

- наявність емоційно-психологічного запиту, який обумовлений не стільки приналежністю до певної соціальної групи, скільки емоційної надмірністю, максималізмом, особливим уявленням про життєві цінності, особливим стилем і манерою поведінки, властивою молоді;

- жартівливий тон спілкування, високий ступінь емоційності, прагнення до нестандартного самовираження, притаманного цій віковій групі;

- прагнення мовними або невербальними засобами інтенсифікуват оцінку, внести до вислову семантичне значення підвищення / пониження ступеня емоційного забарвлення;

- швидка зміна тематики спілкування та комунікативних тактик, яка зумовлена високою мобільністю мовлення;

- відсутність обов'язкового дотримання норм мовленнєвого етикету, що повною мірою реалізують потреба протиставити свій колектив усім іншим колективам;

– обмеженість контингенту носіїв, яка базується на відповідності двом критеріям – віковому і світоглядному.

У сучасних умовах молодіжна субкультура часто перетворюється в середу соціалізації молоді. Належність до молодіжної субкультури виробляє у значній частині молоді певну життєву позицію, систему цінностей і взаємин з людьми та світом, тобто форму і менталітет молодих людей. Ціннісні орієнтації субкультури впливають на ставлення її носіїв до світу і на стосунки зі світом, на їх самосвідомість і самовизначення.

У зв'язку з цим, стверджуючи, що молодіжна субкультура відображає своєрідну опозиційну «філософію» життя, Г. Еман, виділяє наступні чинники, які зумовлюють появу молодіжного дискурсу [7]:

1) протест – «своя» мова як інструмент протесту проти дорослих;

2) відмежування – обмежений доступ дорослих у світ молоді;

3) правдоподібність / істинність – вираження індивідуальності в мовній поведінці;

4) ігровий та інноваційний аспект – мовні ігри за допомогою мови;

5) афективно-емоційний аспект – вираз негативних емоцій;

6) комунікативно-економічний аспект – мова молоді конкретніше, економічніше і зручніше, ніж стандартна мова, краще висловлює суб'єктивні почуття і настрої.

Доцільно також відзначити, що проведений функціонально-семантичний аналіз молодіжного мовлення підтвердив, що, незважаючи на орієнтованість репліки-реакції на репліку-акцію у межах діалогічної взаємодії, діапазон реакційних реплік є варіативним: репліки комунікантів не обмежені кількістю та комунікативним типом речень і обумовлені прагматикою висловлювання. У межах репліки-реакції можуть бути виділені окремі мовленнєві дії: реакційна дія, зумовлена попередньою акцією, та дія, що ініціює подальшу реакцію комуніканта, тобто постає акцією в діалогічному спілкуванні; можлива цілісність мовленнєвих дій у межах репліки-реакції комуніканта та її функціонування у якості акції у межах подальшої інтеракції у незмінній формі. Така варіативність пояснюється тим, що зв'язок між реплікою-акцією та реплікою-реакцією у межах молодіжного дискурсу не обмежується лише структурно-семантичним рівнем, а напрямок розгортання комунікації визначається як власне лінгвальними, так і позалінгвальними чинниками.

Аналіз фактичного матеріалу дослідження дозволив виділити такі типи суб'єктивно-модальних значень: власне оцінні

(засуджуючи, критично, з похвалою) та емоційно-оцінні (обурено, зацікавлено, вражено, агресивно, презирливо, захоплено) [4]. Найчастотнішими типами суб'єктивно-модальних значень у молодіжному мовленні виявились такі: власне оцінне – «засуджуючи» та емоційно-оцінні: «зацікавлено», «вражено», «обурено», «агресивно». Доцільним вважаємо зазначити, що емоційно-модальна забарвленість висловлювань молоді представлена як позитивними, серед яких превалюють «зацікавлено», «вражено», так і негативними значеннями, найчастотнішими з яких виявляються «обурено», «агресивно», «засуджуючи». При цьому кількість реалізацій негативних суб'єктивно-модальних значень у молодіжному дискурсі досліджуваних мов, значно перевищують кількість реалізацій позитивних (65 % та 35 % відповідно від загальної кількості найпоширеніших суб'єктивно-модальних значень). Зазначимо, що виявлена залежність між класом мовленнєвого впливу, формою мовленнєвого впливу та актуалізованим у ньому суб'єктивно-модальним значенням.

Аналіз лексичного просторіччя у межах молодіжного дискурсу дозволяє констатувати той факт, що найменшу поширеність в обох досліджуваних мовах демонструють вульгаризми, які складають 10 % в українській мові та 13 % в англійській: укр. мова: *мудак, сука, ідіот, ублюдок, хрен, падло, урод, срака, дурило, хамло, гадюка, гімнюк, гімнючка, друстун, трахати*; англ. мова: *motherfucker, shit, fucking, prick, asshole, leak, hot shit, cunt, gigger, fruit, shit fucker, stupid ass, idiot, bastard*.

Друге місце за ступенем розповсюдженості в молодіжному дискурсі посідають загальні колоквіалізми, складаючи 18 % в українській мові та 12 % в англійській: укр. мова: *дрихнути, зриватися, молоти, кіпішити, манатки, розкрамсати, влупити, хавати, кумарити, діставати, валити, заливати, балачки*. англ. мова: *wetback, to piss, gyp, stash, stuck up, dumps, calling card, champ, to party, tech, at each other's throat(s), half-baked, wad, lambaste, rain check*.

Найбільш репрезентативною виявляється група молодіжних сленгізмів, які складають 72 % в українській та 75 % в англійській мовах. Аналіз тематичного розподілу лексики молодіжного дискурсу української та англійської мов дозволив виділити найбільш репрезентативні тематичні групи соціолектних одиниць відповідно до об'єктів і цілей номінацій: 1) номінації осіб, 2) номінації предметів або явищ дійсності, 3) номінації дій і станів (у тому числі відносини між людьми), 4) номінації грошей, 5) номінації, пов'язані з алкоголем та наркотиками.

Предметно-тематична співвіднесеність лексичних одиниць у межах молодіжного мовлення дозволяє зробити висновок про його антропоцентричну спрямованість. Виділені тематичні області відображають ті сфери, які є найбільш релевантними для молоді, що дає чітке уявлення про ієрархію цінностей молодого покоління: сфери, що мають відношення до людини та її чуттєво-емоційного та раціонального сприйняття навколишньої дійсності, релевантних аспектів її діяльності та взаємодії з іншими людьми.

Структурування та систематизація лексики молодіжного дискурсу на основі тематичних критеріїв проявляється в малочисельності тематичних груп. При цьому обмежена кількість груп компенсується їх відносною кількісною насиченістю за рахунок синонімічних рядів.

Аналіз граматичних характеристик молодіжного мовлення на матеріалі двох досліджуваних мов дозволяє зробити висновок про варіативність використовуваних граматичних конструкцій, обумовлених соціальними параметрами комунікації та носіїв молодіжного дискурсу. Спільним для двох досліджуваних мов є реалізація різних типів експресивного синтаксису: інверсією, повторами, еліптичними конструкціями, парцеляцією, риторичними питаннями. У якості конкретно-мовних особливостей американського молодіжного мовлення виступають подвійне заперечення (*I'm sayin' it does.*), скорочені дієслівні форми, стверджувальні речення у значенні питальних (*You don't think he overreacted?*), неузгодженість суб'єкта та предиката в числі (*He don't let her get lonely*).

На морфологічному рівні до спільних засобів словотворення у межах аналізованої вибірки віднесено афіксацію (*депресняк, вєрняк, хавчик, звездець, качок, greener, coffeholic, jellyhead*), яка відбувається за загальними словотворчими моделями, що мають конкретно-мовну зумовленість.

Усікання, семантичний перенос, що є також спільними засобами словотворення в обох досліджуваних мовах, сприяють емоційній забарвленості молодіжного дискурсу, свідчать про прагнення молоді до інтенсифікації свого мовлення (*чєл, шиза, попса, інфа, музон, комп, мон, биз, fess, info*).

Лексичні соціолектизми, створені внаслідок семантичного переносу (метонімічного та метафоричного), мають високу експресивність та емоційність (*.диня, будка, гризло, гадюшник, kicks, hoops, bank, hogwash, jugs, tight*).

У якості конкретно-мовних словотворчих способів англійського молодіжного мовлення можна зазначити інфіксацію та конверсію.

На сегментному рівні відзначено суттєве подовження голосних головних наголошених складів, розташованих в інтонаційних групах, у межах яких маніфестуються емоційно-модальні значення «зацікавлено» та «вражено» (здебільшого в 1,5 – 2 рази, в окремих випадках максимальної експлікації емоційного стану – до 3 разів), подовження ініціальних або медіальних приголосних звуків розташованих в інтонаційних групах, у межах яких актуалізуються емоційно-модальні значення «обурено» й «агресивно»: (у більшості випадків в 1,3 – 1,6 рази, в окремих випадках максимальної експлікації емоційного стану в обох мовах – до 2 разів), поскладову вимову слова. Отримані дані на матеріалі українського мовлення підтверджують наявність пауз між складами лексем у межах інтонаційних груп, в яких реалізується емоційно-модальне значення «вражено». У більшості випадків констатовано подовження тривалості пауз до 70 мс. Констатовані при вираженні емоційно-модальних значень «зацікавлено», «вражено», «обурено» відхилення формантних характеристик ядерних голосних не є статистично значущими та здебільшого зумовлені тембральними характеристиками мовця, проте при експлікації негативного емоційно-модального значення «агресивно» відхилення формантних параметрів ядерних голосних від нейтральних реалізацій демонструють таку закономірність: збільшення показників F1 (до 10 %) та F2 (до 15 %) з одночасним зменшенням показника F3 (до 8 %).

Констатовано, що просодичні ознаки молодіжної комунікації у молодіжному дискурсі української та англійської мов мають релевантні спільні та конкретно-мовні засоби актуалізації дистинктивних інтонаційних характеристик на рівні мелодичних, динамічних і темпоральних характеристик. Спільними рисами просодії при передачі певних емоційно-модальних значень у досліджених мовах були; форма мелодії у передшкалі, тональний регістр фрази, діапазон актуалізації висловлювання, темп та гучність продукування фрази, фразовий наголос.

Такими чином, проведений аналіз мовлення молоді (англійська та українська мови) виявив лінгвістичні особливості комунікації у молодіжному дискурсі української та англійської мов, а також надав можливість проаналізувати релевантні спільні та конкретно-мовні засоби актуалізації змісту на рівні лексичних, граматичних та просодичних характеристик.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у поглибленому вивченні функціонування системи СМ з урахуванням

рольових відносин між учасниками комунікативного акту, які визначаються соціальною ситуацією, варіюються разом з нею.

Література

1. Бахтина М. Б. Эмотивно-оценочная картина мира современной молодёжи : автореф. дис... канд. филол. наук. : спец. 10.02.01 «Русский язык» / М. Б. Бахтина. – Новосибирск, 2011. – 20 с.
2. Беляева Т. М. Нестандартная лексика английского языка / Т. М. Беляева, В. А. Хомяков. – Ленинград : Издательство Ленинградского университета, 1985. – 316 с.
3. Карасик В. И. О типах дискурса [Электронный ресурс] / Карасик В. И. – Режим доступа : <http://rulang.isu.ru/education/discipline/philology/disrurs/material/material2/>
4. Королева Т. М. Интонация модальности в звучащей речи / Т. М. Королева. – К. : Одесса : Вища шк. Головное изд-во, 1989. – 147 с.
5. Скребнев Ю. М. Введение в коллоквиалистику / Ю. М. Скребнев. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1985. – 209 с.
6. Слюсаревский Н. Н. Субкультура как объект исследования [Электронный ресурс] / Н. Н. Слюсаревский. – Режим доступа : <http://www.countries.ru/library/typology/subkultura.htm>
7. Ehmann H. Ein paar Facts voraus / H. Ehmann // Das neuste Lexikon der Jugendsprache. – München : Verlag C. H. Beck, 2001. – S. 195.

Решетняк О.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету

Швидка Н.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету

Баришева М.

– здобувач ступеня вищої освіти «Магістр» українського відділення філологічного факультету Донбаського державного педагогічного університету

УДК 811.161.2'373.23:26-23

**ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОНІМНИХ СИМВОЛЕМ
У БІБЛІЙНІЙ КАРТИНІ СВІТУ**

Наукову студію присвячено символізації онімів біблійного походження в українській лінгвокультурі, що становить часткову проблему таких глобальних проблем, як символотворення, символна образність Біблії, осмислення універсальних біблійних символів як важливих сегментів українськомовної картини світу. У статті зааналізовано поширені в сучасній культурології концепції символу; проілюстровано варіанти мовного вияву біблійних символів як особливого різновиду номінації духовно-культурних реалій.